

Sosiaalisesti kestävä kaupunki – asukkaiden tarpeet, voimavarat ja yhteiskehittäminen

Dwellers in Agile Cities — Ketterä kaupunki (DAC) -hankkeen vaikuttavuustarina 1.

Sosiaalisesti kestävä kaupunkikehitys

Kaupungistuva yhteiskunta -ohjelman aikana suomalaisen yhteiskunnan eri tasoilla on tapahtunut laaja-alainen puhutavan muutos koskien kaupunkia ja kaupungistumista. Kaupungit ja kaupungistuminen näyttävät nyt entistä vahvemmin mahdollisuutena tulevaisuuden yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa. Tutkijat yhdessä kaupunkien viranhaltijoiden kanssa ovat omaksuneet aiempaa ratkaisukeskeisemmän otteen. DAC-hanke on ollut keskeinen toimija tässä prosessissa ja kansalaisten tulevaisuuden tarpeisiin vastaavan kaupunkikäsityksen nousemisessa suomalaiseen keskusteluun.

Hankkeen aikana olemme peräänkuuluttaneet etenkin *sosiaalisen kestävyys* ja *osallisuuden* merkitystä kaupunkikehityksessä. Olemme osallistuneet laajalla rintamalla julkiseen ja akateemiseen keskusteluun. Kanssamme yhteistyössä ovat toimineet muun muassa Kuntaliitto, Työ- ja elinkeinoministeriö sekä sen alainen Kotouttamisen osaamiskeskus, Ympäristöministeriö, Oikeusministeriö, Tampereen kaupunki sekä useat kansalaisjärjestöt ja yhdistykset. Olemme olleet merkittävällä panoksella kehittämässä Tampereen kaupungin ja yliopiston välistä yhteistyötä, jossa keskeisenä elementtinä on sosiaalinen kestävyys kaupunkikehitystä ohjaavana tekijänä. Olemme lisänneet ymmärrystä ikääntyneiden, maahanmuuttajanuorten ja työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osallisuuteen vaikuttavista tekijöistä ja prosesseista sekä yhteiskuntaan kiinnittymisen mekanismeista. Olemme aktiivisesti saattaneet tieteellistä tietoa lähestyttävään ja vaikuttavaan muotoon kehittämällä kaupunkisuunnittelussa vapaasti hyödynnettäviä työkaluja:

- [Osallisuuden kehä -malli](#)
- ["Mun Tampere" interaktiivinen kokemuskarttasovellus](#)
- [Ketterän asumisen keittokirjasovellus](#)
- [Yhteiskuntakummi -konsepti](#)
- [Yksintulleiden maahanmuuttajanuorten asumisen ratkaisujen politiikkasuositus](#)

Monipuolisia menetelmiä ja yhteiskehittämistä

Olemme hyödyntäneet ja kehittäneet useita *aineistonkeruumenetelmiä*, joiden lähtökohtana on ollut tiedon yhteistuottaminen. Olemme esimerkiksi luoneet yhteiskehittämistä (co-creation) hyödyntävän työpajamallin. Työpajojen teemat on suunniteltu yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa. Teemoina olivat palveluiden ulkopuolelle jäävien, mutta palveluita tarvitsevien ikääntyneiden osallisuus, ikääntyneiden ihmisten asuntojen ja elinympäristön korjausrakentamiseen keskittyvä työpaja, osallistuminen maakuntaudistuksessa sekä median rooli maahanmuuton mielikuvien muodostajana. Osallistujat vaihtelivat teeman mukaan, mutta kaikissa pajoissa on tuotu yhteen tutkijoita, aiheen parissa työskenteleviä ja yksittäisiä ihmisiä.

Ikääntyneiden ihmisten kanssa olemme järjestäneet muistelupiirejä, joissa ikääntyneet ovat kertoneet arjen elinympäristöistään sekä toiminta- ja osallistumismahdollisuuksistaan kaupungissa. Työskentelytapa mahdollisti sellaisten näkemysten esiin tulemisen, jotka usein

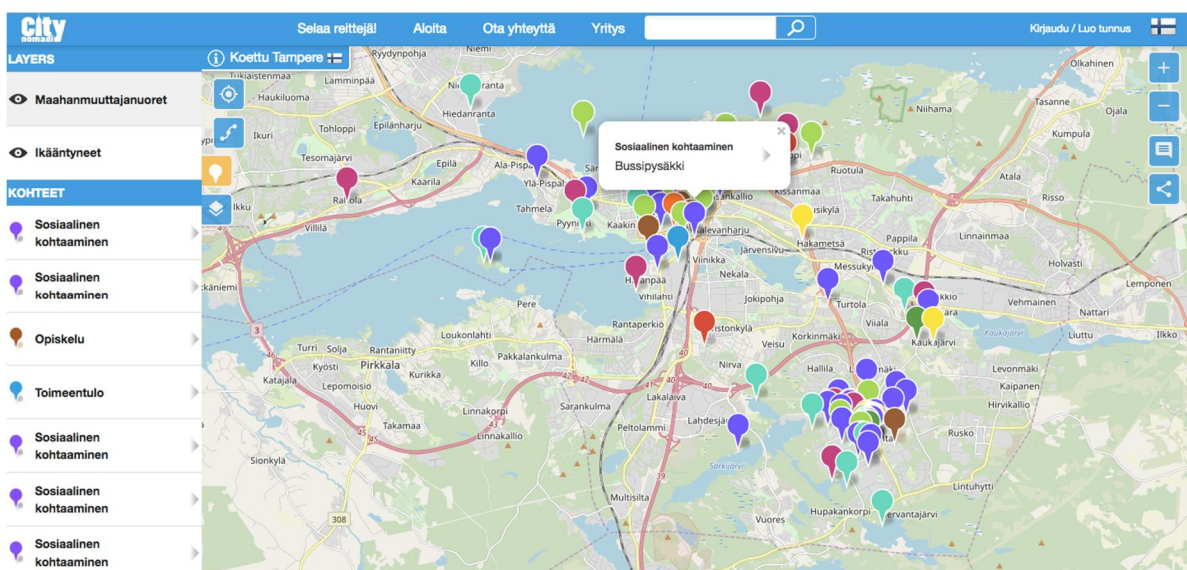
jäävät piiloon omaan aktiivisuuteen ja kiinnostukseen perustuvissa asukaslähtöisen kaupunkikehittämisen muodoissa. Muistelupiireihin osallistui erilaisissa elämäntilanteissa eläviä iäkkäitä asukkaita, esimerkiksi palvelutalossa asuvia muistisairaita ja kotona yksin asuvia ihmisiä. Osahankkeessa olemme kehittäneet keinoja, joilla on mahdollista välittää tietoa erilaisissa elämäntilanteissa elävien iäkkäiden ihmisten tarpeista ja toiveista kaupunkikehittäjiin työhön.

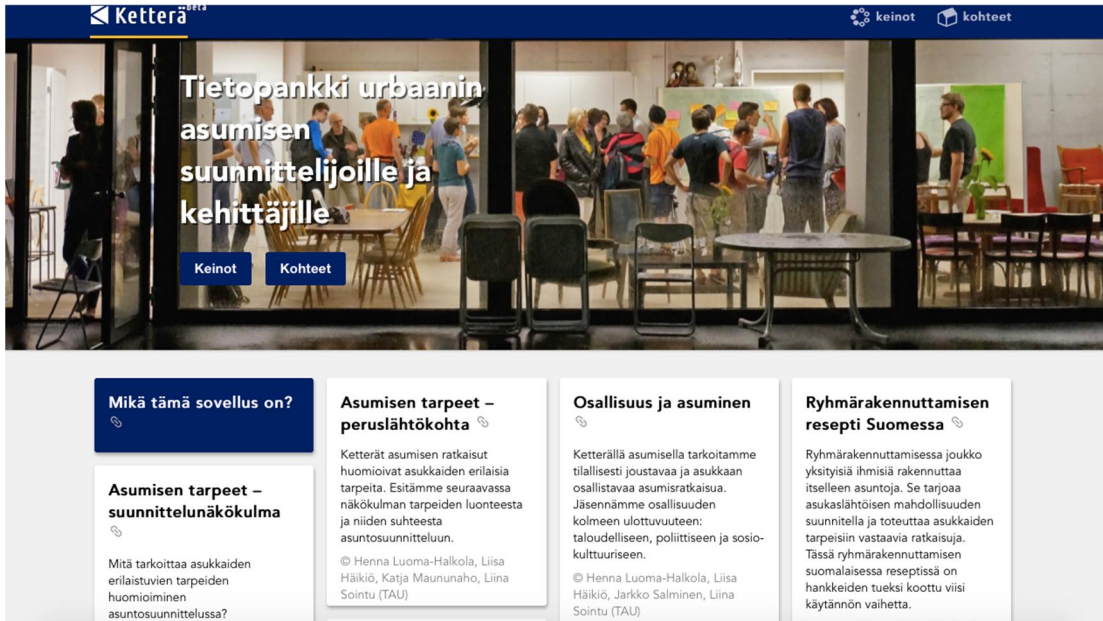
Maahanmuuttajanuorten kanssa toteutimme laajan, vuoden mittaisen yhteiskehittämisen prosessin osallisuuden ja toimijuuden kehittämiseksi. Prosessin laajana teemana oli nuorten toivomusten mukaisesti dialogin luominen paitsi kantasuomalaisiin myös muihin maahanmuuttajaryhmiin. Toiminnassa tulivat esiin vuoropuhelun haasteet sekä sen puutteen arkiset ja yhteiskunnalliset seuraukset. Prosessi teki näkyväksi maahanmuuttajanuorten usein tunnistamattomaksi ja siitä syystä piiloon jääviä voimavaroja sekä uuteen yhteiskuntaan kiinnittymisen esteitä. Sen myötä syntyi myös lyhytelokuva *My Second Home – Toinen kotini* (Imran Adan) sekä valokuvanäyttelyt *Mun kaupunki* (prosessinäyttely) ja *Vaaleat Yöt* (Sediqhe Bakhshi).

Tiedon tuottaminen ja jakaminen

Hankkeen myötä sidosryhmien *tietoisuus erilaisten asukasryhmien kokonaisvaltaisista ja tilannekohtaisesti muodostuvista tarpeista ja voimavaroista* on muuttunut. Jatkuvan dialogin kautta olemme pyrkineet parantamaan keskeisten toimijoiden kykyä tunnistaa ja jäsentää näitä tarpeita toimijalähtöisen ja voimavarakeskeisen osallisuuden näkökulmasta.

Hankkeemme aikana, eri toimijoiden välisissä kohtaamisissa syntyneitä ymmärryksiä olemme konkretisoineet *visuaaliseen ja sanalliseen muotoon*. Interaktiivinen karttasovellus Tampereesta tuo esiin hankkeessamme kerättyjen ikääntyneiden asukkaiden ja maahanmuuttajataustaisten nuorten kokemuksia kaupunkitilasta. Näin on ollut mahdollista esittää tarinallista, mutta paikkoihin kiinnittyvää tietoa kaupunkitilan koetuista merkityksistä ja kaupungissa tapahtuvista kohtaamisista. Monitieteiseen Ketterän asumisen keittokirjaan olemme tuottaneet jäsenyyksen asumisen tarpeista ja osallisuudesta.

Ketterä keino kohteet

Tietopankki urbaanin asumisen suunnittelijoille ja kehittäjille

Keino Kohteet

Mikä tämä sovellus on?

Asumisen tarpeet – suunnittelunäkökulma

Mitä tarkoittaa asukkaiden erilaistuvien tarpeiden huomiointi asutus suunnittelussa?

Asumisen tarpeet – peruslähtökohta

Ketterät asumisen ratkaisut huomioivat asukkaiden erilaisia tarpeita. Esiitäme seuraavassa näkökulman tarpeiden luonteesta ja niiden suhteesta asutus suunnitteluun.

© Henna Luoma-Halkola, Liisa Häikiö, Katja Maununaho, Liina Sointu (TAU)

Osallisuus ja asuminen

Ketterällä asumisella tarkoitamme tilallisesti joustavaa ja asukkaan osallistavaa asumisratkaisua. Jäsenämme osallisuuden kolmeen ulottuvuuteen: taloudelliseen, poliittiseen ja sosio-kulttuuriseen.

© Henna Luoma-Halkola, Liisa Häikiö, Jarkko Salminen, Liina Sointu (TAU)

Ryhmärakennuttamisen resepti Suomessa

Ryhmärakennuttamisessa joukko yksityisiä ihmisiä rakennuttaa itselleen asuntoja. Se tarjoaa asukaslähtöisen mahdollisuuden suunnitella ja toteuttaa asukkaiden tarpeisiin vastaavia ratkaisuja. Tässä ryhmärakennuttamisen suomalaisessa reseptissä on hankkeiden tueksi koottu viisi käytännön vaihtetta.

Hankeemme on myötävaikuttanut osallisuuden käsitteen uudelleenmuotoiluun niin, että osallisuus ymmärretään yksilöiden tunteiden ohella toiminnallisina ja konkreettisina prosesseina. Tätä näkökulmaa korostimme yhdessä Suomen Akatemian rahoittaman TRUST-kärkihankkeen kanssa laaditussa politiikkasuosituksessa maahanmuuttajanuorten asumiseen liittyen sekä kehittämämme Yhteiskuntakummi-konseptin kautta.

Yhteiskuntakummi-toiminta on tarkoitettu tukemaan vasta maahansaapuneiden turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten arkista osallisuutta. Konsepti on osaamis- ja tarveperustainen, viranomaisille ja järjes-töille suunnattu malli, jonka pohjalta voi kehittää matalan kynnyksen käytäntöjä ja sovellutuksia kohtaamisten ja kaksi-suuntaisen kotoutumisen mahdollistami-seen. Konsepti on herättänyt kiinnostusta mm. Suomen Punaisen Ristin, Tampereen seudun ammattiopisto TREDU:n ja kotouttamistyötä tekevien järjestöjen parissa. Mallia on esitelty kansainvälisille yleisöille.

Hanke on vahvistanut käsitystä, että *arkiset kohtaamiset ja palvelut* ovat keskeisellä sijalla osallisuuden muodostumisessa. Hankkeen tulokset auttavat toimijoita kehittämään uusia toimintamalleja maahanmuuttajanuorten, ikääntyneiden sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittamiseksi ja heidän arjessaan kohtaamien ongelmien ratkaisemiseksi. Näin hankkeen tulokset vaikuttavat siihen, että ikääntyneiden, maahanmuuttajien ja nuorten osallisuus yhteiskunnassa vahvistuu.

Työpajoissa ja sidosryhmätapaamisissa saimme jatkuvasti innostunutta palautetta osallistujilta. Hankkeen lähestymistapa on koettu merkitykselliseksi ja tulokset sellaisiksi, että niitä on helppo soveltaa. Hankkeen politiikkavaikuttavuudesta kertoo, että meitä on pyydetty lukuisiin tilaisuuksiin kertomaan tutkimuksesta ja sen alustavista tuloksista paikallisille ja kansallisille päättäjille. Olemme esimerkiksi osallistuneet ja tehneet koulutusmateriaalin osallisuudesta Kuntaliiton järjestämiin Aukkaat maakunta- ja sote-uudistuksen keskiöön (AKE) järjestämiin tilaisuuksiin kahdeksassa eri maakunnassa. Niissä olemme tavoittaneet laajasti paikallisia

toimijoita. Olemme myös aktiivisesti järjestäneet tapahtumia ja seminaareja, kuten Community relations and asylum policy in Finland -seminaari (joulukuu 2017) sekä Asuinalueiden eriytyminen -seminaari (syyskuu 2018). Seminaarit toivat yhteen 300 valtakunnan ja paikallisen tason toimijaa: viranhaltijoita, järjestöjä, yrityksiä, poliitikkoja ja tutkijoita sekä kiinnostuneita kansalaisia.

Tieteellisissä julkaisuissa olemme tarkastelleet työn ja koulutuksen, ja niiden puutteen, kietoutumista nuorten osallisuuteen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Olemme käsitelleet myös hoivan kohteena elämisen ja oman toimijuuden välistä dynamiikkaa erityisesti maahan yksin tulleiden nuorten osalta, sekä ottaneet osaa politiikkarelevantin tutkimuksenteon periaatteisiin ja mahdollisuuksiin. Menetelmäkehittämisen osalta olemme osallistuneet tieteelliseen keskusteluun yhteiskehittämisen mahdollisuudesta edistää kansalaisten osallisuutta tekemiemme kokeilujen perusteella (Leino & Puumala, arvioitavana). Lisäksi olemme käsitelleet ikääntyneiden asukkaiden toimintamahdollisuuksia ja osallisuutta kaupungissa. Olemme julkaisseet eri medioissa fokuoituja asiantuntijatekstejä, ja keskustelleet hankkeen havainnoista ja tuloksista sanomalehdissä, blogiteksteissä, Facebookissa ja Twitterissä. Olemme edelleen kirjoittamassa julkaisuja kokemustiedon vaikuttavuudesta, ikääntyneiden sosiaalisista verkostoista ja liikkumisesta keskeisenä osana ikäihmisten osallisuutta ja sosiaalisesta inklusiivisuudesta kaupunkitiloissa.

Tavoiteltuja vaikutuksia ja tahatonta vaikuttavuutta

Tavoitteenamme oli, että tarpeiden moninaisuus, ihmisten omat voimavarat ja yhteiskehittämisen mahdollisuudet huomioidaan nykyistä paremmin, kun pyritään vahvistamaan asukkaiden osallisuutta ja toimintamahdollisuuksia. Osallisuuden kehät -konsepti visualisoi sen, miten osallisuus muodostuu yksilön, sosiaalisten verkostojen ja palveluiden vuorovaikutuksessa sekä sen, miten erilaisten kaupunkilaisten osallisuus merkitsee hyvin erilaisia toiminta- ja vaikutusmahdollisuuksia omassa arjessa ja elinympäristössä. Osallisuuden merkitys on ollut myös keskeistä Kuntaliiton sosiaalisesti kestävätkä kaupungit ohjelmassa, jossa olemme toimineet asiantuntijoina. Useassa Suomen kunnassa haetaan nyt uusia osallisuuden malleja ja kehitetään toimivia toimintamalleja.

Hanke on nostanut esiin, että ihmisten oma näkökulma ja toive osallisuudesta sekä osallistumisesta voi olla vastakkainen sille, mitä asiantuntijat tai yhteiskunta laajemmin näkevät hyväksyttynä ja tavoiteltuna. Esimerkiksi maahanmuuttajanuorten tarpeet ja osallisuuden toiveet liittyvät usein työhön, opiskeluun ja turvapaikkaprosessin kehittämiseen. Turvapaikkamenettelyyn emme ole hankkeessa voineet suoraan vaikuttaa, sillä se vaatisi pitkän aikajänteen ja laajan poliittisen tahtotilan paitsi Suomessa, myös EU-tasolla. Monien ikääntyneiden tarpeet ja toiveet sen sijaan liittyivät arkisiin toimintamahdollisuuksiin, jotka eivät ole enää heille mahdollisia toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi. Olemme välittäneet tietoa ikääntyneiden asukkaiden tarpeista Ympäristöministeriöön ja Tampereen kaupungille, joissa on parhaillaan käynnissä ikäystävällisten ympäristöjen kehittämisprosesseja. Osahankkeessa olemme myös korostaneet ikääntyneiden omaa toimijuutta osallistua kaupunkielämään ja kaupunkikehitykseen.

Yhteiskehittämisprosessi tuotti myös tärkeitä tahattomia vaikutuksia: viidesosa hankkeeseen osallistuneista maahanmuuttajanuorista sai toiminnan myötä joko työtarjoituksen tai ammatilliseen kehittämiseen liittyvän yhteistyötarjoituksen. Tämä vaikuttavuus voi olla myös laajemmin yhteiskunnallisesti kiinnostava, sillä maahanmuuttajataustaisten työllistymisestä sekä sen tukemisesta on puhuttu Suomessa paljon. Työ on keskeinen kotoutumisen ja osallisuuden tekijä.

Vaikuttavuuden maksimointi: tehty tutkimus, jatkohankkeet sekä uudet verkostot

Kokeileva ote on monin tavoin uudistanut tutkimustyömme tekemistä tulosten saavuttamiseksi. Tutkimuksen toteuttamisen tapojen innovatiivisuus liittyy erityisesti osallistuvien menetelmien käyttöön sekä pyrkimykseen kehittää menetelmiä, joilla saada tietoa kaupunkilaisten asumisen tarpeista ja kokemuksista. Lisäksi olemme pyrkineet ymmärtämään asumisen ja elämisen tarpeita monitieteisyyden (sosiaalitieteet, hallintotieteet, arkkitehtuuri) lähtökohdista yhteistyössä muiden osahankkeiden kanssa hyödyntämällä roolipelityöskentelyä.

DAC-tutkimushanke on poikanut uusia tutkimusavauksia. Nämä ovat syntyneet Ketterä kaupunki -hankkeen aikana, sen avaamien näkökulmien ja tiedontarpeiden pohjalta ja siten ne jatkavat tekemäämme sosiaalisen kestävyuden tutkimusta. Kesällä 2019 aloitti Liisa Häikiön johtama *'Kohti eko-hyvinvointivaltiota. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden orkestrointi'*- tutkimushanke, joka on saanut Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoituksen. Syksyllä aloittaa myös Liina Soinnun *'Varjoja paratiisissa: hoivan tarvitsijaan kohdistuva kaltoinkohtelu omaishoivaajan kertomana'*- tutkimushanke, joka on Alli Paasikivi Säätiön rahoittama. Koneen säätiön rahoittama ja Eeva Puumalan johtama *'Naapurijurttu: tutkimus sosiaalisista verkostoista ja naapurisuuden arkisista kudelmissa'* -hanke (2018-2020) tutkii parhaillaan naapuridialogeja ja -suhteita sosiaalisesti monimuotoisessa lähiössä. Liisa Häikiö ja Jarkko Salminen tutkivat kuntoutusrahaa saavien nuorten osallisuutta KELA:n rahoittamassa *'Kuntoutus, palvelut ja työllistyminen. Nuorten kuntoutusrahaa saavien yhteiskunnallista osallisuutta vahvistavat käytännöt'* -hankkeessa. Henna Luoma-Halkolan väitöskirjatutkimus ikääntyneiden ihmisten liikkumisesta kaupunkiympäristössä jatkuu *'Ikääntyneiden ja hoivan tutkimuksen huippuyksikössä (CoE AgeCare)'* syksyllä 2019. Olemme niin ikään mukana NordForskin Sustainable and Smart Cities -teemahakuun lähetetyssä hankkeessa. Se tulee jatkamaan suoraan DAC-hankkeen teemoja, sillä aikomuksena on tarkastella kaupunkien älyratkaisujen suhdetta kestävään kaupunkikehitykseen kuntalaisten eriarvoisista asemista käsin.

Monitieteinen ja osallistava tutkimusotteemme jatkaa uusien tutkimushankkeiden lisäksi myös muilla saroilla. Hankkeemme on ollut keskeisenä tahona *Tampere Urban Research Network* -tutkimusyhteisön kokoamisessa. Lisäksi olemme osallistuneet Tampereen yliopiston uuden poikkitieteellisen *Sustainable Urban Development* -tutkinto-ohjelman käynnistämiseen. Tampereen kaupungin kanssa olemme osana kansallista kestävä kaupunkikehityksen -ohjelmaa luomassa uutta *Hiedanranta Foorumia*. Foorumi tulee yhdistämään uudella tavalla kaupunkitutkimusta ja -kehittämistä tulevaisuuden ratkaisujen luomiseksi. Tutkimuksemme vaikutukset ovat olleet moninaisia, yllättäviä ja kauaskantoisia. Olemme onnistuneet kehittämään toimivia ja lähestyttäviä keinoja tutkimustiedon jalkauttamiseksi ja sen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Jatkotyömme ja hankkeen tulokset ilmenevät tulevaisuudessa kaupunkilaisten paranevana elämänlaatuna ja yhteiskunnan uudistumisena.

Julkaisut

Van Aerschot, L. & Salminen, J. (2018) Hyvä, paha lähiö - nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma. *Sosiologia* 55:3, 248-262.

Häikiö L. & Fraisse L. & Adam S. & Jolanki O. & Knutagård M. (2017). The Janus face of social innovation in local welfare initiatives. Teoksessa Martinelli F. & Anttonen A. & Margitta M. (toim.) *Social Services Disrupted: Changes, Challenges and Policy Implications for Europe in Times of Austerity*. Cheltenham UK: Edward Elgar, 281–301.

Häikiö L. & Kallinen Y. (2017). Nuorten aikuisten tarpeet ja asiantuntijoiden mahdollisuudet palveluiden suunnittelussa. Teoksessa Aaltonen S. & Kivijärvi A. (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 103–126. (Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 198).

Häikiö L. & Snellman K. (2017). Marginaalisessa yhteiskunnallisessa asemassa olevien nuorten osallistuminen. Teoksessa Bäcklund P. & Häkli J. & Schulman H. (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. Tampere: Tampere University Press, 118–135.

Kuitunen, H. (2019) Kuuluminen kaupungissa: maahanmuuttajataustaisten nuorten aikuisten tilalliset kokemukset. Pro gradu- tutkielma, Tampereen yliopisto.

Kuusisto, A-K & K. Korjonen-Kuusipuro (2018). Miten kokemuksellista tietoa käyttäen voidaan parantaa yksin Suomeen saapuneiden maahanmuuttajanuorten asumista? Keskustelua, *Tiede ja Edistys*, 2/2018, 152–158.

Leino, H. & E. Puumala (arvioitavana) What can co-creation do for the citizens? The practical potentiality of co-creation in enhancing participation. Submitted to *Environment & Planning C*.

Luoma-Halkola, H. & L. Häikiö (prosessissa) Independent living with mobility restrictions: older people's perceptions of their out-of-home mobility, artikkelikäsikirjoitus.

Maununaho, K.; H. Luoma-Halkola & E. Puumala (prosessissa) Potentials of inclusive space, artikkelikäsikirjoitus.

Puumala, E. (2017). *Asylum seekers, sovereignty and the senses of the international: A politico-corporeal struggle*. London & New York: Routledge.

Puumala, E. (2019) Kohtaamisen rohkeus: Ennakkoluulot ja dialogit nuorten maahanmuuttajataustaisten aikuisten arjessa. Teoksessa I. Hetemäki (ym.) (toim) *Kaikenlaista rohkeutta*. Helsinki: Gaudeamus.

Puumala, E. (arvioitavana) "Exposures: The body politic of ethnographic research encounters with asylum seekers". Submitted to *International Political Sociology*.

Puumala, E. & L. Häikiö (prosessissa) Understanding participation among young migrants: Impact through experiential knowledge, artikkelikäsikirjoitus.

Sointu, L. (2018) Slipping into 'that nurse's dress': Caring as affective practice in mixed-sex couples' relationships. Teoksessa: T. Juvonen & M. Kolehmainen (toim.): *Affective Inequalities in Intimate Relationships*. London: Routledge, 95–108.

Sointu, L. & L. Häikiö (prosessissa) Relational dynamics of involvement and control: Older urban dwellers negotiating urban space, artikkelikäsikirjoitus.

Wallin, A. (2019) Eläkeläisten tila: kaupunkitilan ja eläkeläisten sosiaalisen toiminnan tarkastelua. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.